

EDWARD WIĘCKO

W dalekowschodnich lasach Chabarowskiego Kraju

В дальневосточных лесах Хабаровского Края

In Far East forests of Khabarowsk Territory

Pozegnanie nasze z Syberią odbyło się w Irkucku — w Instytucie Geografii Syberii i Dalekiego Wschodu, będącego placówką Syberyjskiej Filii Akademii Nauk ZSRR. Wicedyrektor Instytutu, kandydat nauk medycznych (specjalista w zakresie geografii medycyny), E. I. Ignatiew wspólnie z gronem kierowniczych pracowników naukowych zapoznał nas z organizacją tej interesującej placówki i rozległą problematyką prac badawczych. M. in. z badaniami dotyczącymi warunków życia i zdrowia ludności osiedlającej się w tajdze.

Następnego dnia odlecieliśmy do Chabarowska, gdzie po spotkaniu na lotnisku z dyrektorem Dalekowschodniego Instytutu Badawczego Leśnictwa kand. nauk A. S. Agiejenką i naczelnikiem Chabarowskiego Zarządu Leśnego inż. G. M. Katamonowem rozpoczęliśmy nasz niezwykle interesujący pobyt w tym Kraju. Obaj wymienieni specjaliści pracujący od wielu lat na Dalekim Wschodzie znają dokładnie problematykę w zakresie ich pracy. Oni ułatwili nam zapoznanie się przede wszystkim z osobliwościami tamtejszej przyrody, wielu interesującymi ludźmi i lokalnymi problemami zwłaszcza dotyczącymi lasów, leśnictwa, łowiectwa. Inż. Katamonow towarzyszył nam osobiście w zwiedzaniu uroczych zakątków jego gospodarstwa.

A oto czego dowiedziałem się lub co widziałem w tamtejszych lasach. Chabarowski Zarząd Leśny gospodaruje w lasach na obszarze całego Kraju (824,6 tys. km²), który jest większy niż łączny obszar W. Brytanii i Francji. Kraj Chabarowski obejmuje część średniego i dolnego dorzecza Amuru, wybrzeże Morza Japońskiego i Ochockiego oraz wiele wysp, granicząc również z Chińską Republiką Ludową. Pod względem ukształtowania powierzchni w kraju tym przeważają tereny góryste. Przestrzenie nizinne rozciągają się w dolinach pomiędzy górami, wzdłuż większych rzek i wzdłuż wybrzeża.

Kraj Chabarowski wchodzi w skład Dalekowschodniego Rejonu Ekonomicznego ZSRR (zwanego w skrócie Dalekim Wschodem) wraz z obwodem Sachalińskim, Kamczackim i Magadańskim oraz Jakucką ASRR. W tym rejonie największe znaczenie ma Chabarowski Kraj ze względu na rozwi-

nięty tam przemysł, wielkie bogactwa naturalne (prawie wszystkie użyteczne kopaliny) oraz bogactwa leśne.

Warunki klimatyczne Chabarowskiego Kraju charakteryzują surowe zimy, zbliżone do przylegających rejonów wschodniej i północno-wschodniej Syberii. Łagodniejszy klimat jest tylko na wybrzeżach morskich znajdujących się pod wpływem Oceanu Spokojnego.

Okres wegetacyjny trwa przeciętnie 130—160 dni na południe kraju i 60—100 dni w rejonie Morza Ochockiego.

Chabarowski Kraj należy do najbogatszych w lasy rejonów ZSRR. Powierzchnia leśna zalesiona obejmuje tu ponad 43 mln ha, z zapasem drzewostanów ponad 5 mld m³. Łączna powierzchnia zalesiona przekracza połowę obszaru całego kraju. W Chabarowskim Kraju znajduje się ponad 40% lasów radzieckiego Dalekiego Wschodu. Lasy te charakteryzują się wielką różnorodnością. W miarę posuwania się z północy na południe Dalekiego Wschodu — liczba gatunków drzewiastych i krzewiastych w składzie drzewostanu powiększa się i w Przymorskim Kraju sięga 70 gatunków drzew i 200 gatunków krzewów.

W części południowej Chabarowskiego Kraju — w Żydowskim Obwodzie Autonomicznym, w dorzeczu dolnego biegu Ussuri i dolnego biegu Amuru (do Komsomolska), w dolinach na pogórzu i zboczach Sichote-Alinia i Małego Chingana rosną głównie drzewostany mieszane z cennymi gatunkami iglastymi, a wśród nich wiele jest takich, których nie spotyka się w innych regionach ZSRR. W skład tych drzewostanów wchodzi głównie sosna (limba) koreańska (*Pinus koraiensis* Sieb. et Zucc.) dorastająca niekiedy do 42 m wysokości i 1,5 m pierśnicy i osiągająca wiek do 600 lat. Odznacza się ona cennymi własnościami drewna, żywicy wykorzystywanej do produkcji terpentyny i kalafonii, nasion (orzeszków), a nawet igliwia zawierającego karotynę i witaminę C, które jest szczególnie przydatne do wyrobu paszowej mączki witaminowej. W latach urodzaju powierzchnie pod okapami drzewostanu z tych sosen usłane są wonnymi szyszkami.

Łącznie z sosną koreańską występuje w tych lasach jesion mandzurski, klon drobnolistny, wiązy, dąb mongolski, orzech mandzurski, brzozy — daurska (*Betula dahurica* P a l l.) i inne gatunki (*Betula costata* Trautv.), kilka gatunków lip — w tym miododajna lipa amurska (*Tilla amurensis* Rupr.), korkowiec amurski i inne. Szczególną osobliwością tych lasów jest występowanie w nich lian, bujnych podszytów i bogatego runa.

W lasach mieszanych rośnie m. in. winorośl amurska (*Vitis amurensis* Rupr.), następnie *Schizandra chinensis* (T u r c z.) B a i l., liany krzewiaste z rodzaju *Actinidia* L i n d, a na południu również żeń-szeń. Tu spotkały się i zmieszały roślinność północno-syberyjska i południowo-mandzurska. Pod osłoną orzecha mandzurskiego kwitną tam rododendrony. Tajga północna jest milcząca a tu słyszy się niemilkający szczebiot ptaków i odgłosy dzikich zwierząt. Latem i jesienią dojrzewają jagody, owoce i orzechy takie jak kwaśny *Schizander* (wg chińskiego poglądu o pięciu smakach) i słodka *Actinidia*, cierpka czeremcha i wonna malina. W dolinach rzek rosną i owocują dzikie jabłonie, grusze, niekiedy morele.

Północne rejony dorzecza Amuru i wybrzeża Morza Ochockiego, górne części Sichote — Alinia i Małego Chingana pokrywają lasy iglaste (tajga), w których panuje świerk (*Picea jezoensis* C a r r.) osiągający 40 m wyso-

kości i 120 m pierśnicy oraz jodła (*Abies nephrolepis* Maxim.). Spotyka się także modrzew daurski (*Larix dahuria* Turcz.). Lasy te stanowią poważną bazę surowcową przemysłu celulozowo-papierniczego.

W najbardziej na północ wysuniętych częściach Chabarowskiego Kraju, na wybrzeżu Morza Ochockiego a także w dorzeczach rzeki Burei i Amguni rosną drzewostany iglaste (nazywane „światłochwojnaja” tajga) z panującym w nim gatunkiem modrzewia daurskiego, który ma zdolność przystosowywania się do różnych warunków siedliskowych; rośnie na glebach żyznych i ubogich, w dolinach i na zboczach gór, na południu i na dalekiej północy. Modrzew w lasach Chabarowskiego Kraju zajmuje około połowy zapasu drzewostanów. Trzeba dodać, że zapas drzewostanów modrzewiowych, rosnących w dolinach rzek na glebach aluwialnych przekracza niekiedy 400 m³ na 1 ha.

Zwiedzający lasy Chabarowskiego Kraju może w łatwością stwierdzić, że drzewostany rębne i przeszłorębne stanowią w nich zdecydowaną większość. W tych lasach użytkuje się stosunkowo niewielką część masy w porównaniu z przyrostem i zapasem drzewostanów. Corocznie wzrastają jednak rozmiary pozyskania drewna i innych płodów lasu.

W Chabarowskim Kraju znajduje się także najbardziej rozwinięty przemysł leśny rejonu Dalekiego Wschodu. Główne przedsiębiorstwa użytkowania lasu pracują wokół Komsomolska, na południe od Chabarowska, w dorzeczu dolnego Amuru, gdzie rosną najcenniejsze drzewostany tego rejonu. Do największych zakładów drzewnych należą kombinaty Chorski i Tunguski. Nowy kombinat celulozowy wybudowany w Komsomolsku w 1967 r. ma przerabiać na razie około 2,5 mln m³ drewna, a później do 4 mln m³ rocznie.

Dogodne położenie komunikacyjne sprawia, że część materiałów drzewnych pozyskiwanych w Kraju Chabarowskim wysyła się na eksport, głównie do Japonii, Korei i Chin.

Bujna przyroda Kraju Chabarowskiego jest nie tylko coraz lepiej wykorzystywana przez człowieka, ale i coraz lepiej chroniona. W pobliżu Chabarowska w górach Chachcira, założono Chachcirski Park Narodowy, na prawym brzegu Amuru, naprzeciwko Komsomolska, znajduje się Piwański Park Narodowy, położony na styku strefy lasów mieszanych i północnych lasów iglastych (tajgi).

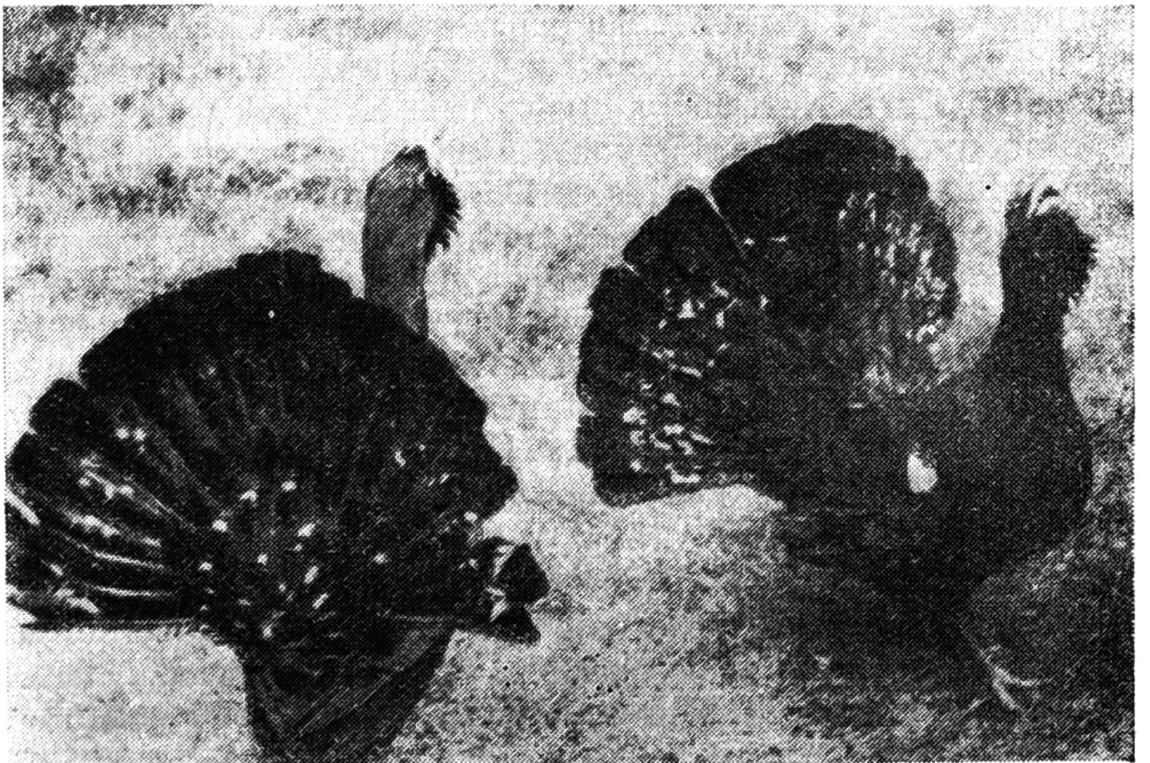
Wielka różnorodność lasów Dalekiego Wschodu sprzyja także rozwojowi tamtejszej fauny. W lasach tych żyją m. in. tygrysy, niedźwiedzie, łosie, jelenie, sarny, dziki, wilki (szare i czerwone — przychodzące z południa), borsuki, sobole, rysie, lisy, wydry i norki. Z ptactwa żyją tam m. in. cietrzewie, bażanty i wiele innych. Wielka jest także różnorodność gatunków, np. z niedźwiedzi występują tam: niedźwiedź mandżurski, albo ussuryjski (*Ursus arctes mandchuricus* Heude) i niedźwiedź bury zwyczajny (*Ursus arctos* L.), a także niedźwiedź himalajski (*Selenarctos tibetanus ussuricus* Heude).

Podobnie jak zaskakującym zjawiskiem w świecie roślin jest np. widok świerka owiniętego winoroślą — niezwykle wrażenie pozostawia widok śladów sobola krzyżujących się ze śladami tygrysa.

Żyje tam 107 gatunków zwierząt i ponad 200 gatunków ptaków. Chabarowski Kraj zajmuje jedno z pierwszych miejsc w gospodarce łowieckiej Związku Radzieckiego.

Ryc. 1. Liana *aktinidia*

Ryc. 2. Tokujące gluszcze

Ryc. 3. Soból

Rozlewiska wielkich rzek południowej części kraju pokryte są wysoką roślinnością trawiastą. Napelnione wodą przy wylewach stanowią miejsca osiedlenia dzikiego ptactwa, z których korzystają też przelotne gęsi.

Prawie na wszystkie zwierzęta żyjące w lasach Chabarowskiego Kraju można polować. Pod ochroną są jednak takie nieliczne zwierzęta, jak np. bóbr morski, tygrys, biały niedźwiedź. Na szczególnie cenne zwierzęta ze względu na wysoką jakość otrzymywanych z nich futer, jak np. soból, odstrzał jest ograniczony. Dużo uwagi poświęca się też rozszerzeniu hodowli m. in. tego gatunku w lasach.

Ryc. 4. Tygrys
ussuryjski

Miejscowi, najdawniejsi mieszkańcy rejonów położonych nad Amurem — Udegeicy, Nanajcy, Niwchi, Ewenki — polują dotychczas na niedźwiedzie znajdujące się również w legowisku. Używają oni do tego celu specjalnego oszczepu, chociaż na polowaniach (także i na niedźwiedzie) przeważa współczesna broń myśliwska.

W Chabarowskim Kraju otrzymuje się corocznie około 7 mln rubli za pozyskane futra, a odstrzał zwierząt daje około 300 tys. kg dziczyzny.

Wody Chabarowskiego Kraju odznaczają się wielkim bogactwem. Ze 105 gatunków ryb żyjących w Amurze i jego dopływach obok ryb właściwych dla klimatu umiarkowanego (jak np. karp, karaś, szczupak, sum, jesiotr), żyją tam typowe północne (łosos, sieje, miętus, lipień) a także południowe gatunki m. in. z rodziny karpiowatych jak np. *Hypophthalmichthys molitri*, osiągający długość 1 metra i wagę do 16 kg, *Elopichthys bambusa* długości do 2 metrów i wagi do 40 kg, *Erythroculter erythropterus*, a także leszcz, jazgarz i inne, a nawet tak południowe gatunki jak *Ophicephalus argus warpachowskii* i ryby z rodziny *Bagridae* spokrewnione blisko z gatunkami żyjącymi w Indii, a nawet w Afryce.

Niezwykły widok przedstawiają rzeki tajgi zapełnione w końcu lata łososiami przepływającymi całymi ławicami z morza aby złożyć tam ikrę i zginąć. W czasie tych przyływów łososi podążają do rzek niedźwiedzie, wilki, lisy a nawet zajace — a za nimi myśliwi.

Okolo $\frac{2}{3}$ połowów stanowią tam ryby łososiowate.

Bogaty i różnorodny jest też świat owadów żyjących w lasach dalekowschodnich. Szczególnie niebezpieczne są kleszcze z rodziny *Ixodidae*; są one nosicielami wirusa, wywołującego zapalenie mózgu. Ciężki przebieg choroby właśnie na Dalekim Wschodzie powoduje śmierć około 20% ilości zarazonych osób. Łagodniejszym przebiegiem z mniejszą ilością zgonów odznacza się ta choroba na Syberii, Uralu i w europejskiej części ZSRR. Wypadki zachorowań wywołanych przez kleszcze zdarzały się również w Polsce.

Dojrzałe kleszcze umiejscawiają się na trawie, albo na dolnych gałęziach drzew, krzewów, zazwyczaj nie wyżej 1 m nad ziemią. Napadają one głównie na większe zwierzęta dzikie i domowe (np. na krowie pasącej się w lesie znajdowano do 150 kleszczy). Kleszcze zarażają psy (szczególnie w okresie wiosennych polowań) i konie. Spotyka się kleszcze na świniach, a także na kurach. Napadają one na zajace, niedźwiedzie, dziki, łosie, jelenie i głuszce. Dojrzała samica nasysa się krwi w ciągu 7—12 dni. Dojrzałe kleszcze napadają również na człowieka. Trafwszy na odzież dostają się do ciała, poszukując dogodnego miejsca do wessania się w skórę. Najczęściej wsysają się tam, gdzie skóra jest cieńsza (za uszami, na szyi, w pachwinie). Umiejscawiają się one również w innych częściach ciała. Przegryzając skórę kleszcz wprowadza do ranki substancję znieczulającą, dlatego wsysającego się kleszcza można początkowo nie zauważyć, lecz dopiero po kilku godzinach.

Krew człowieka i opadniętych zwierząt wsysana jest tylko przez samice, składające następnie jednorazowo 3—5 tys. jaj w ściółce leśnej. Po złożeniu jaj samica ginie. Po 3—4 tygodniach z jaj wylęgają się larwy. Wirusy wywołujące zapalenie mózgu mogą przenosić również samce.

Szczególnie dużo kleszczy znajduje się zwykle w wilgotnych lipowych i mieszanych lasach z gęstą roślinnością trawiastą. W ciągu godziny,

w takich lasach może przyczepić się 40—50 kleszczy. Zachorowania od kleszczy zdarzają się najczęściej w czerwcu, ale może to nastąpić w lipcu a nawet w sierpniu. W związku z możliwością napadnięcia przez kleszcze wszyscy pracownicy, których praca związana jest z przebywaniem w lesie — poza zabezpieczeniem się odpowiednią odzieżą, poddawani są szczepieniom ochronnym.

Wróćmy jeszcze do roślin. Z około 50 gatunków roślin drzewiastych i zielnych, rosnących w lasach Chabarowskiego Kraju można zbierać owoce i jagody jadalne. Z dobrodziejstwa tego korzysta się jednak w nieznacznej mierze. Orzechy zbiera się z sosny (limby) koreańskiej, z leszczyny, z krzewiastych limbowych zarośli (kiedrowyje stłanniki) i orzecha mandżurskiego.

Orzeszki sosny (limby) koreańskiej służą m. in. do produkcji b. cennego oleju orzechowego, mlecza limbowego, wytłoczyn. Oczyszczony olej wykorzystuje się także dla celów technicznych i w wielu dziedzinach uważany jest za niezastąpiony. Pod względem smaku nie ustępuje oliwie prowansalskiej i przewyższa oleje słonecznikowy, lniany i konopny. Odtłuszczone wytłoki używa się do produkcji chałwy, czekolady, wyrobów cukierniczych.

W drzewostanach limbowych Chabarowskiego Kraju w latach urodzaju zbiera się około 6 tysięcy ton orzeszków. Do przedsiębiorstw przetwórczych trafia około $\frac{1}{4}$ tej ilości, a resztę wykorzystuje miejscowa ludność. Zbiory nie obejmują nawet $\frac{1}{10}$ części urodzajów. Część niezbranych orzechów spożywają ptaki i zwierzęta żyjące w lesie, m. in. wiewiórki i dziki.

Rosną tam drzewa będące źródłem pozyskania korka, kauczuku, ekstraktów garbnikowych, olejków eterycznych i innych produktów.

W dalekowschodnich lasach rośnie ponad 185 gatunków roślin leczniczych, w czym 12 gatunków drzewiastych, 30 krzewiastych i ponad 143 gatunki roślin zielnych. Wśród tych roślin legendarne i rzeczywiste znaczenie ma żeń-szeń (*Panax ginseng*) — korzeń życia. Jest to relikтовая wieloletnia roślina zielna, rosnąca w stanie naturalnym w ZSRR — w Przymorskim Kraju i Chabarowskim Kraju, a także w północno-wschodniej części Chin i północnej Korei. Uważana ona jest od niepamiętnych czasów za roślinę leczniczą. Osiąga 30—50 cm wysokości, rośnie pojedynczo, rzadziej niewielkimi grupami, w miejscach wilgotnych, przeważnie na południowo-wschodnich i południowo-zachodnich zboczach gór, w cienistych liściastych lub sosnowo-liściastych lasach. Unika miejsc otwartych, nasłonecznionych. Poszukiwania żeń-szenia łączono niegdyś z wykonywaniem rytualnych obrzędów religijnych.

Wysokie ceny na korzeń żeń-szenia spowodowały, że zaczęto uprawiać tę roślinę na plantacjach (z ukrywaniem miejsc uprawy). Rozmnaża się za pomocą nasion, rzadziej stosuje się przesadzanie małych korzeni z warunków naturalnych z lasu. Na plantacjach hoduje się żeń-szeń przez siedem do dziesięciu lat. Korzenie wyhodowane sztucznie są mniej cenione w handlu od zebranych ze środowisk naturalnych.

Narody wschodniej Azji korzeń ten spożywają w postaci wywaru, pigułek, proszków, maści, stosując w walce ze starością, zmęczeniem, osłabieniem czynności płciowych, niedokrwistością, a także przy chorobach wewnętrznych (płuc wątroby, nerek, serca) i chorobach nerwowych.

Żeń-szeń używany jest też do leczniczej nalewki na spirytusie. Jeden z klasyków medycyny chińskiej tak mówi o żeń-szeniu: „W surowym stanie ma on smak słodkawo-gorzki, nieco ochładza; w stanie ugotowanym — słodki i ogrzewający... wzmacnia śledzionę, otwiera serce, pogłębia wiedzę, podnosi na duchu i uspakaja w przestachu”.

Pisząc o roślinności Chabarowskiego Kraju nie można pominąć rosnącej tam szczególnej rośliny — lotosu. Jest to roślina wodna. Na Dalekim Wschodzie rośnie w jeziorach, w spokojnych zalewach, w dorzeczach rzek: Ussuri, Imana, Sujfuna, Lefu i w innych rejonach południowych. Najbardziej na północ wysuniętym miejscem rozsiadlenia lotosu na świecie jest jezioro w pobliżu wsi Nowokurowska w Chabarowskim Kraju. W zachodnich rejonach ZSRR można spotkać lotos rosnący w delcie Wołgi, we wschodnim Zakaukaziu, na rzece Amu-Daria i w niektórych innych południowych miejscach Związku Radzieckiego.

Na Dalekim Wschodzie lotos kwitnie od połowy lipca do połowy sierpnia. Poszczególne jednak kwiaty w stanie kwitnienia trwają tylko trzy dni. Nazwa dalekowschodniego lotosu uzupełniona jest przymiotnikiem „przepiękny”.

Lotos rozpowszechniony jest w Indii, Indonezji, Japonii, w Chinach. Ceniony jest on tam nie tylko z powodu piękna a zwłaszcza kwiatu, lecz również jako roślina spożywcza i lecznicza. Jadalne są jego pełzające kłaczka, bogate w skrobię. Łodygi i kielki tej rośliny są trujące.

Lotos można rozmnażać sztucznie za pomocą nasion lub kłaczy. Nasiona wyglądem przypominają orzechy. Lotos jest bardzo żywotny i urodzajny. Nasiona jego zachowują zdolność kiełkowania w okresie wielu lat. Zachwył człowieka lotosem już od najdawniejszych czasów — znalazł wyraz w pieśniach i legendach. Od dawna lotos słynie jako kwiat urodzaju i szczęścia. W Indiach uważany jest za świętą roślinę. Chińczycy lotos nazywają „księciem kwiatów”. Najbardziej rozpowszechniony jest (również w Europie) lotos indyjski o różowych kwiatach.

Relacje moje o przyrodzie Chabarowskiego Kraju chciałbym uzupełnić jeszcze krótką informacją o ludności i o stolicy Kraju.

W Chabarowskim Kraju zamieszkuje zaledwie 1245 tys. ludności (1,5 osób na 1 km² wg stanu na 1. I. 1964 r.; w 1913 r. kraj ten zamieszkiwało 116 tys. osób), przy czym ludność ta jest nierównomiernie rozsiadlona. Około 80% mieszkańców Chabarowskiego Kraju żyje w miastach. Najbardziej zaludniona jest północna część Kraju. Olbrzymią większość (80%) stanowią Rosjanie, około 2% narody północy, a najbardziej liczni z nich są Nanaicy (7,2 tys. osób). Rozsiadleni są wzdłuż Amuru.

Stolicą Chabarowskiego Kraju jest miasto Chabarowsk — ważne komunikacyjne i przemysłowe centrum Dalekiego Wschodu, którego historia przekroczyła 110 lat. (Na miejscu nanajskiego osiedla w 1858 r. założono tam wojskowe osiedle Chabarowka, na wzniesieniu u brzegów Amuru i Ussuri).

Nowa era w rozwoju miasta i dzisiejszego Chabarowskiego Kraju (utworzonego w 1938 r.) zaczęła się po Rewolucji Październikowej. Rozpoczął się wówczas wielki rozwój budownictwa mieszkalnego, przemysłu, inwestycji kulturalnych i naukowych. Tu znajdują się obecnie cztery wyższe uczelnie, 3 instytuty naukowo-badawcze, 3 instytuty projektowe,

3 teatry, filharmonia, dwa muzea i wiele innych instytucji i placówek kulturalnych.

W 1923 r. miasto liczyło około 34 tys. mieszkańców, w 1939 r. około 200 tys., obecnie ponad 400 tys. mieszkańców.

Niezwykle interesująco urządzone jest muzeum krajoznawcze, charakteryzujące historię miasta i Chabarowskiego Kraju, m. in. z licznymi, z wielką starannością przygotowanymi i wystawionymi eksponatami przyrodniczymi.

Jednym z wymienionych instytutów naukowo-badawczych mających siedzibę w Chabarowsku jest Dalekowschodni Instytut Badawczy Leśnictwa. Instytutowi temu podlega 5 terenowych leśnych stacji doświadczalnych (w Przymorskim Kraju, na Sachalinie, na Kamczatce, w obwodzie Magadańskim i w obwodzie Amurskim) i jeden doświadczalny leschoz (Chehcirski). W dziewięciu zakładach Instytutu w Chabarowsku, mającego też tam ogród dendrologiczny, pracuje 220 pracowników, a w każdej ze stacji terenowych po 25 — 30 osób.

Różnokierunkowe prace badawcze prowadzą również inne instytucje. W Chabarowsku np. spotkałem zespół naukowców tworzących Chabarowską Grupę Badawczą Dalekowschodniego Oddziału Syberyjskiej Filii Akademii Nauk ZSRR, a wśród nich także specjalistę od zagadnień leśnych kandydata nauk L. A. W s t w o w s k i e g o. Dowiedziałem się przy tym, że w przyszłości ma powstać w Chabarowsku nowa placówka badawcza — Instytut Geografii, Hydrologii i Hydrogeologii.

Краткое содержание

Автором представляются интересные данные касающиеся Хабаровского Края на Дальнем Востоке Сибири. Характеризуется лесной покров Края, лесные сообщества деревьев, богатая травянистая растительность и фауна, в том числе: редкие и ценные породы зверей (маньчжурский и гималайский медведь, белый медведь; тигр, соболь, виды рыб, а также насекомые, а в особенности местные породы клещей-паразитов. Из лекарственных (травянистых) растений перечислялись жень-шень и лотос.

Summary

The author presents interesting data concerning Khabarovsk Territory, in Far East of Siberia. He gives the character of forest cover of the Territory, of forest tree associations, of reach herbs and fauna, therein rare and precious animal species Manchuria, Himalayas and white bears; tiger, sable, species of fishes, and also insects, especially local species of parasitic ticks. From herbs, he mentions ginseng and lotus.